

Сергій КОСЯНЧУК
(Київ, Україна)

МОДЕРНІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ: ЧИННИКИ, ПОТРЕБИ, УМОВИ

Сучасний поступ українського суспільства супроводжується формуванням (на основі інваріантних груп ключових компетентностей) в учнівської молоді цінностей, навичок, знань, умінь, технологічного мислення за оновлюваної діяльності закладів освіти, покликаних навчальний та виховний процес поєднувати із соціалізацією особистості. У цьому контексті реалії педагогічного сьогодення потребують додаткового вивчення, методологічного аналізу, дидактичного осмислення й методичного забезпечення.

Не можуть бути обійденими науковою думкою й педагогічні технології профільного навчання (старша школа), що є частиною процесу реалізації освітньої політики, педагогічний і соціальний рівні якої досягаються за навчання, виховання і розвитку як дидактичної тріади [7], де діалог – це метаінструмент особистісно орієнтованої освіти. Словом, діалогізація у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії не тільки «детермінує» соціальну компетентність і рівень її розвитку, а й визначає квінтесенцію решти ключових груп компетентностей [1–4; 8; 10–11].

У проаналізованих джерелах (Алексюк А., Аніщенко О., Батищев С., Беспалько В., Васюк О., Волков І., Гребенюк Т., Загвязинський В., Зябліков В., Ібрагімов Г., Кларін М., Косухін В., Куринський В., Кушнір О., Ледванова М., Махмутов М., Монахов В., Назар'єва В., Ніконова З., Новіков А., Образцов П., Олешков М., Пітюков В., Рипінська І., Романцова М., Савченко А., Самігін С., Селевко Г., Сілбер К., Сітаров В., Сластьонін В., Сологуб Т., Сопівник І., Сопівник Р., Столяренко Л., Сухомлинський В., Сюпанов В., Лозанов М., Чувашева О., Чурсіна Г., Шамова Т., Шубинський В., Щуркова Н., Яковець Н., Якса Н. та ін.) педагогічна технологія описується й визначається по-різному – з огляду на характеристики її як об'єкта і предмета наукових пошуків, як-от: алгоритмізований процес взаємодії педагогічних працівників і здобувачів освіти;

досягнення навчальних (освітніх) результатів і цілей; змістова техніка реалізації процесу навчання і виховання; модель спільної педагогічної діяльності; операційний вплив у системі реалізації професійних обов'язків педагогічних кадрів; педагогічна і дидактична системи; синергетично системний рух компонентів, етапів, станів педагогічного процесу; система забезпечення визначених цілей навчання; співвідношення освітніх стратегії, тактики, методів, процедур тощо; спільна діяльність на основі конкретної педагогічної концепції, що забезпечує гарантований результат і т.ін.

На думку Т. Гребенюк, «педагогічна технологія – це не дидактика, не теорія виховання, це й не методика навчання чи виховання», адже «специфіка педагогічної технології полягає в тому, що побудований на її основі педагогічний процес повинен гарантувати досягнення поставлених цілей» [5, 20]. З іншого боку, зазначає В. Сластонін, «основу особистісно-орієнтованих педагогічних технологій складає діагностичний підхід, що визначає суб'єктивні взаємодії учасників педагогічного процесу, їх самоактуалізацію і самопрезентацію; це передбачає перетворення суперпозиції вчителя і субординаційної позиції учня в індивідуально-рівноправні позиції; педагог не стільки вчить і виховує, скільки актуалізує, стимулює школяра до психологічного і соціально-морального розвитку, створює умови для включення у взаємодію емоційно-ціннісного досвіду» [9].

Тож педагогічну технологію слід розглядати як явище, як освітній феноменом, бо втілює і ретранслює вона на здобувачів освіти професійний і життєвий досвід, творчість і майстерність педагогів задля ефективного засвоєння учнями програмових знань, розвитку ключових компетентностей, що збагачуватиме їхню компетентісно-ціннісну соціалізаційну автосистему. Відтак чинники, потреби та умови модернізації і розвитку педагогічних технологій профільного навчання мають складати інваріантне ядро, розгортання якого у процесі розроблення нових педагогічних технологій «передбачає необхідність ознайомлення з особливостями їх структури, зі специфікою функцій [1]». Специфіка саме цих функцій переломлюється, передусім, крізь призму ще доволі пластичної компетентісно-ціннісної автосистеми здобувачів освіти, де соціально ціннісні норми поведінки й (до)вільні моделі (моральні, освітні, соціальні тощо) її реалізації у мікросоціумах відбиваються на процесі здобуття знань і розвитку груп ключових компетентностей.

Спираючись на Закон України «Про освіту», акцентуємо на таких соціально важливих чинниках розвитку компетентісно цілісної особистості здобувача освіти [6]: а) наповнення змісту повної загальної середньої освіти зразками для розвитку громадянської та соціальної компетентностей; орієнтування профільного навчання з урахуванням тенденцій і вимог ринку праці до компетентностей працівника; здатність «визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій»; «взаємодія закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища»; «формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини; виховання елементів природодоцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля; утвердження емоційно-ціннісного ставлення до практичної та духовної діяльності людини; розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей».

Водночас, компетентісне ядро технологічності в інноваційній педагогічній діяльності ми також розглядаємо як чинник, потребу та умову модернізації і розвитку педагогічних технологій профільного навчання. Це умовне ядро, на нашу думку, мають складати своєрідні компетентності вчителів: *курукулярна* (опанування освітніх основ; здатність до розроблення та реалізації навчальних програм, що мають статус модельних); *кібернетично-комбінаторна* (вищий рівень оперування науково-педагогічною інформацією; здатність до моделювання процесу реалізації сучасних форм і методів; уміння осучаснювати і розробляти педагогічні

технології); *психодидактична* (організація та реалізація навчальної і виховної (освітньої) діяльності за допомогою освітніх (у т.ч. педагогічних) технологій); *автодидактична* (підвищення професійності в педагогічній діяльності; вибудовування технологій самонавчання; знання сучасних ІКТ); *акмеологічна* (досягнення вершин педагогічної майстерності; мотивування учнів до навчання впродовж життя); *аксіологічна* («екологія» рефлексії на індивідуальні та соціальні прояви, цінності, установки, орієнтації тощо); *соціономічна* (професійність в оперуванні знаннями про фізичні, фізіологічні, інтелектуальні, емоційні, вольові та ін. структури особистості, а також у сфері реалізації соціальних взаємодій, що визначаються цими структурами); *віталітетна* (життєвість як цінність і спроможність реалізувати генетично закладені програми розвитку особистості).

Отже, модернізація і розвиток педагогічних технологій профільного навчання тісно пов'язані з результативністю/ефективністю суб'єкт-суб'єктної взаємодії, за якої здобувається інваріантний освітній результат, що його можна піддавати як об'єктивним вимірюванням у межах закладу загальної середньої освіти, так зовнішнім моніторинговим дослідженням. Саме така результативна складова як мета освіти має враховуватись у процесі контентування (наповнення) педагогічних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська О.В., Косянчук С.В., Трубочева С.Е., Черноус О.В. Дидактичний контекст та особливості реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання // Polish Science Journal. – Warsaw: Sp. z o. o. «iScience», 2018. – Issue 3. – P. 62–72.

2. Барановська О.В., Прутас А.В., Грищенко О.В. Дидактичні підходи до проблеми форм навчання в профільній школі. Профільне навчання: теорія і практика. – Київ: ВВП «Компас», 2007. – С. 35–45.

3. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Дидактико-методичні засади сучасного уроку української мови у старшій школі. Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка / [ред. кол.; гол. ред. Л.М. Рибалко]. – Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. – Вип. 1. – С. 81–89.

4. Васківська Г.О., Косянчук С.В. Риторичні уміння учнів старшої школи в контексті ціннісно-сислової сфери // Українська мова і література в школі. – 2011. – № 8. – С. 14–19.

5. Гребенюк Т.Б. Дидактика и педагогическая психология: Учебное пособие для студентов пед. факультета / Калининградский ун-т. Калининград, 1996. 39 с. URL: http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/597/22597/5930?p_page=1

6. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради. 2017. №38–39. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

7. Косянчук С. Інваріантні чинники модернізації освіти: соціальне спрямування педагогічних технологій в умовах профільного навчання // Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи: матеріали третьої Міжнародної наук.-практ. конф., м. Умань, 16–17 лют. 2018 р. / Folia Comeniana: Вісник Польсько-української науково-дослідницької лабораторії психодидактики імені Я.А. Коменського / [голов. ред. І.І. Осадченко]. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. – С. 174–178.

8. Русалкіна Л.М., Косянчук С.В. Засоби риторики як основа особистісного зростання учнів // Українська мова і література в школі. – 2009. – № 8. – С. 28–31.

9. Сластенин В.А. О современных подходах к подготовке учителя // Технология психолого-педагогической подготовки учителя к воспитательной деятельности: тезисы Всероссийской науч. конф. – Барнаул, 1996. – С. 3–6.

10. Трубочева С., Осадчук Р. До питання розвитку комунікативної компетентності учнів основної школи // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – № 2. – С. 95–99.

11. Vaskivska H.O., Kosianchuk S.V., Skyba H.M. Didactic possibilities of information and communication technologies in the process of development of educational environment in upper secondary school // Information Technologies and Learning Tools. – 2017. – Vol 60. – № 4. – P. 17–27.